

Stenden Hogeschool, Rengerslaan 8, 8917 DD, Leeuwarden
<https://stenden.com/onderzoek/professionele-onderwijsorganisaties>

Aan de slag

Door Albert Weishaupt

Vlak voor de zomervakantie de eerste nieuwsbrief vanuit het lectoraat Professionele Onderwijsorganisaties. Deze eerste nieuwsbrief is bedoeld als een aanzet voor een nieuwsbrief die eens per twee maand zal verschijnen. Leden van de Kenniskring en promovendi die verbonden zijn met het lectoraat kunnen een bijdrage leveren aan de nieuwsbrief.

De bijeenkomsten van de Kenniskring zijn geëvalueerd. De kring heeft besloten om driemaal per jaar een bijeenkomst van de kenniskring te organiseren. Daarnaast zullen de promovendi en ikzelf eens per twee maand bij elkaar komen om de voortgang van het onderzoek binnen het lectoraat te bespreken.

Volgend schooljaar gaat het lectoraat 10 impuls-bijeenkomsten verzorgen voor MLI studenten. De

eerste bijeenkomst is gepland op 9 september 2016. Er worden in deze reeks twee thema's besproken: wat is goed onderwijs en wat is een professionele organisatie.

Ik kijk er naar uit om samen met de kenniskring volgend schooljaar het lectoraat verder te ontwikkelen.

Vanaf deze plaats wens ik u een prettige zomervakantie.

Samen sterker voor professionele onderwijsorganisaties

Door Jeroen van Andel,

De leraar heeft binnen het onderwijs een belangrijke rol: zonder goede leraren geen goed onderwijs. Echter, de leraar is daarbij sterk afhankelijk van de kwaliteit van de schoolorganisatie. Hoe professioneler de onderwijsorganisatie, hoe beter leraren (en onderwijsondersteunend personeel) in staat zijn om leerlingen optimaal te laten renderen.

Voor de AOb is een professionele onderwijsorganisatie een school waarin lesgeven als een ambacht wordt gezien en de leraar als professional. Het management is ondersteunend

en dienstverlenend aan de professional en bemoeit zich niet met de inhoud van de professie. De onderwijsprofessional zelf staat open voor de wereld om zich heen, blijft zich ontwikkelen en werkt goed samen met anderen binnen en buiten de school. Dit gebeurt in een professioneel team dat van en met elkaar leert en dat de professionele ruimte krijgt om het best mogelijke onderwijs te kunnen bieden. De leidinggevende of schoolleider stelt zich faciliterend op en stelt de leraar en het team in staat om optimaal te renderen

Zie *Samen sterker* op pagina 4

Promotieonderzoek

Door Herma Korfage

Met ingang van 1 september start Herma Korfage (Academic Dean van de School of Education van Stenden Hogeschool) met een promotieonderzoek naar de professionele ruimte van (leraren-)opleiders in relatie tot de kwaliteit van onderwijs.

De onderzoeksvraag luidt:

Welke aspecten van professionele ruimte van docenten(teams) in het HBO zijn dienend aan de kwaliteit van onderwijs en welke factoren in de onderwijsorganisatie zijn van invloed op die aspecten?

Dit onderzoek sluit aan bij het thema van het Lectoraat Professionele Onderwijsorganisaties en

heeft tot doel bij te dragen aan een helder begrippenkader met betrekking tot professionele ruimte en onderwijskwaliteit. Daarnaast worden voorstellen gedaan m.b.t de inrichting van hoger onderwijsorganisaties in het algemeen en binnen Stenden Hogeschool in het bijzonder

Vergelijking praktijkonderzoek in het curriculum

Door Lidewij van Katwijk

Afgelopen maanden heb ik voor mijn onderzoek de kans gekregen om verschillende Pabo's te vergelijken op het vlak van praktijkonderzoek in hun curriculum. Deze eerste stap was alleen nog maar een documentanalyse, maar wel al zeer interessant! Van 19 van de 24 Pabo's heb ik documenten ontvangen. Het gaat hierbij om verschillende soorten documenten: visie-stukken, stukken geschreven voor accreditatie, stukken opgesteld door curriculumcommissies, programmabeschrijvingen voor docenten en studenten, inleidingen voor studenten, uitgewerkte beschrijvingen van opzet van colleges, overzichten van urenverdeling etc.

Deze stukken heb ik geanalyseerd op de aspecten van 'onderzoekend vermogen' te weten: onderzoekende houding, (leren) onderzoek gebruiken en (leren) praktijkonderzoek uitvoeren.

Ik heb bij ieder aspect gekeken of dit terug te vinden was in doelstellingen/leeruitkomsten, in programma/didactiek en in de toetsing. Als dit het geval is, is er sprake van 'constructive alignment' zoals John Biggs dat geformuleerd heeft voor deep learning. Ook heb ik de opleidingen met elkaar vergeleken.

Het blijkt dat vrijwel alle opleidingen de afgelopen jaren een enorme ontwikkeling hebben doorgemaakt op het vlak van onderzoek doen, begeleiden en aanleren. De focus was hierbij vooral gericht op 'praktijkonderzoek uitvoeren'. Dat is te verklaren doordat in accreditaties veel aandacht besteed werd aan het niveau van de eindwerkstukken, lees onderzoeken. Wat betreft dit aspect is het constructive alignment goed te herkennen bij alle opleidingen.

Zie Vergelijking praktijkonderzoek in het curriculum op pagina 5

Onderzoek naar de professionele onderwijsorganisatie

Door Lineke de Vries

Het onderwijs steeds weer verbeteren. O.a. de leraren en scholen-zelf, onderwijsorganisaties, vakbonden, ministerie, WRR, CPB en vele commissies zijn er druk mee. Het Nederlandse onderwijs is goed, maar het kan beter. Want leerlingen vervelen zich en gaan dan onderpresteren. Passend onderwijs en maatwerk komen onvoldoende uit de verf. ICT wordt ingevoerd in het onderwijs maar de mogelijkheden om daarmee het onderwijs te vernieuwen worden onvoldoende benut. De balans tussen persoonsvorming, sociale ontwikkeling en disciplineren lijkt soms zoek. Tot op heden lijkt het reguliere voortgezet onderwijs nog sterk op een leerfabriek in plaats van een inspirerende leeromgeving, is sterk locatiegebonden, met vaste tijden en met vaste jaarschema's. Het onderwijs is weinig toekomstgericht met een nadruk op kennisoverdracht en weinig aandacht voor waarden, creativiteit, ondernemerschap en flexibiliteit. De onderwijs-leerprocessen zijn in veel gevallen niet voldoende betekenisvol en doeltreffend, terwijl de maatschappij én de leerling daar wèl

behoefte aan hebben is dan ook de conclusie (zie bijv. Waslander, 2007, WRR, 2013, Sarazon, 1990, Bolt et al., 2006). Scholen implementeren veranderingen, maar deze zijn vaak niet succesvol. Het management neemt vaak het initiatief. Docenten die de veranderingen moeten uitvoeren, kunnen vaak onvoldoende betekenis geven aan de verandering en leiden onder een hoge werkdruk, waar hun professionalisering onder lijdt. Dit is het veldprobleem waar het onderzoek een antwoord op probeert te vinden

De onderzoeker (L. de Vries) is gefascineerd door een andere manier van organiseren die meer betekenisvol en doeltreffend onderwijs optimaal faciliteert. Structurele vernieuwingen komen pas tot stand als we het roer helemaal omgooien. Maar hoe dan? De theoretische verkenning wijst op een ontwerprichting, waarin de docent met name zichzelf managet, zich blijvend wil ontwikkelen en

Zie Onderzoek naar de professionele onderwijsorganisatie op pagina 4

Vervolg van *Samen sterker* op pagina 1

Gezien het belang dat de AOb hecht aan het verwezenlijken van professionele schoolorganisaties, heeft zij besloten medeverantwoordelijkheid te dragen voor het lectoraat Professionele Onderwijsorganisaties. De betreft zowel inhoudelijke als financiële medeverantwoordelijkheid.

De AOb wil de bevindingen van het lectoraat delen binnen en buiten de AOb om zo bij te dragen aan de professionaliteit van schoolorganisatie. Kennisdeling vanuit het lectoraat is daarbij van groot belang.

Om te komen tot betere synergie en betere afstemming met het lectoraat Professionele Onderwijsorganisaties, is uitwisseling van groot belang. Uitgangspunt daarbij is dat gezamenlijk wordt gestreefd naar het vergroten van de impact die het Lectoraat kan hebben om zo te streven naar professionelere onderwijsorganisaties en meer autonomie voor leraren.

De AOb streeft er de komende periode naar dat voor leden en medewerkers van de AOb beter zichtbaar wordt: 1) wat het lectoraat doet, 2) wat daarvan de meerwaarde is en 3) hoe de AOb de opbrengsten van het lectoraat kan gebruiken zowel intern (i.e. beleidsontwikkeling) als extern (i.e. beleidsbeïnvloeding).

Vervolg van *Onderzoek naar de professionele onderwijsorganisatie* op pagina 3

optreedt als change-agent – in nauwe samenwerking met directe collega's en – minimaal – de leerlingen. De onderzoeksvraag van het promotie-onderzoek (promotor M.C.D.P. Weggeman, co-promotor A. Weishaupt) luidt dan ook: "Hoe kan een onderwijsorganisatie door een inrichting en besturing die uitgaat van de docent als change-agent bijdragen aan betekenisvol en doeltreffend voortgezet onderwijs"

Waar moet je aan denken bij inrichting en besturing? Natuurlijk gaan we uit van professionele ruimte van docenten. In de wet is de professionele ruimte beperkt tot inhoud van de lesstof, manier van aanbieden, pedagogisch-didactische aanpak en onderhouden van de bekwaamheden. "Als we de professionele ruimte opvatten als het domein waarin leraren in hun verbondenheid met de school zeggenschap hebben over de inrichting en uitvoering van het onderwijs en over het organiseren van hun eigen professionele ontwikkeling, dan raken we aan

belangrijke motivatie-factoren om complexe taken op een hoog niveau uit te kunnen voeren. Het beschikken over regelmogelijkheden is een vorm van autonomie en is een bron voor professionele ontwikkeling" (Kessels, 2012). De organisatie moet ruimte scheppen en dat heeft consequenties voor structuur, functies en rollen. Leiderschap van leraren creëert professionele ruimte (Snoek, 2015). Leiderschap van leraren ziet Snoek als een kenmerk en kwaliteit van de leraar én van de organisatie. Dit leiderschap kan vormkrijgen doordat leraren dit leiderschap naar zich toetrekken en daarin erkend worden doordat het schoolbestuur posities en structuren daarvoor creëert. Leiderschap van leraren kan ook los van formele posities vormkrijgen, in een schoolcultuur waarin leiderschap niet gebonden is aan individuen, maar aan het docententeam als geheel, en waarin rollen wisselen over tijd. Gespreid leiderschap en gespreid leiderschap in een matrixstructuur hebben de potentie voor

meer professionele ruimte in het onderwijs, maar wetenschappelijk bewijs voor het effect op de onderwijskwaliteit is er nog niet. Dat beoogt dit onderzoek: een gevalideerd ontwerp van een onderwijsorganisatie die uitgaat van onderwijs als complex systeem, besturing op basis van vertrouwen en professionals die werken vanuit motivatie. Cases leveren een belangrijke

bijdrage aan de bewijsvoering. O.a. het Roelof van Echten College en Gearhing, twee noordelijke schoolorganisaties, experimenteren al met het gedachtengoed. Zij participeren in het onderzoek

Vervolg van Vergelijking praktijkonderzoek in het curriculum op pagina 2

Het aspect 'onderzoek gebruiken' blijkt veel minder zichtbaar te zijn in de bestudeerde onderzoeksleerlijnen. Bij veel opleidingen wordt dit aspect opgenomen in het 'leren onderzoek uitvoeren'. Ook kan het zijn dat dit aspect buiten de leerlijn aangeleerd wordt, bijvoorbeeld gekoppeld aan de praktijkopdrachten.

Het aspect 'onderzoekende houding' wordt door het grootste deel van de opleidingen gezien als belangrijk tot belangrijkste onderdeel van de leerlijn onderzoek op doelstellingen niveau. Op welke manier dit aangeleerd wordt over de leerjaren heen is al minder helder beschreven. De onderzoekende houding wordt nergens expliciet getoetst bij het afstuderen. Er zijn wel opleidingen

die aangeven dat er meer aandacht moet komen voor dit aspect in de leerlijn.

Een ander algemene tendens, die hierop aansluit, is de verschuiving van focus op 'de leraar als onderzoeker' naar 'de onderzoekende leraar'.

In de volgende deelstudie houd ik panelgesprekken met opleiders en studenten over hoe zij onderzoek in het beschreven curriculum interpreteren en ervaren. Ditzelfde, vergelijking beschreven, geïmplementeerd en bereikt curriculum, zal ik komende maanden bij Monash University, Melbourne als case study doen. Hiermee krijgt het onderzoek een internationale component, waar ik later vast meer over laat weten.